№ 45 ՇԱԲԱԹ, 27 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

ԹԱՅԻՈՒԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։
Մարտի մէկից մինչեւ տարւայ վերջը արժէ 9 ռուբլի։
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԵԿ (կարելի է և մարկաներով) և նիշ հասցէն, առանց որի գիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՇԱԲԱԹ, 27 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 45

ԱՌԱՆՁԻՆ № -Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ՀԵՏԶԻՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տող (պատիա) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4 րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.։

ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—2 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչ 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Молоканская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. Адресъ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐԻԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում տեղի են ունենում առանձին ընդհարումներ Դիւնա գետից մինչև Գալիցիա։

Կովկասեան ճակատում Թիւրքերը յետ են մղուած դէպի Կալապատամոս գետի այն կողմը ծովամերձ շրջանում։

Պարսկաստանում Քիրմանշահի շրջանի պարսիկ ցեղերը հնազանդութիւն են յայտնել ռուսներին։

Վերդենի մօտ ճակատամարտը շարունակւում է։

Թիրակի, ամսոյս 28-ին, Վանքի մայր տաճարում կը կատարւի փետր. 12-ին վախճանուած

ՆԻՆԱ ԻՒԱՆ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆԻ

յիշատակին պատարագ և հոգեհանդիստ, որի մասին ծանուցանում են հանգուցեալի զաւակները։ Պատարագի սկիզբն է առ. 10 և կէսին, իսկ հոգեհանդիստը ցերեկւայ ժ. 12 ին։
231 2—1

Եկատերինա Փարսադանեան, Գրիգոր Միքայէլեան Խուդաղեանները և Օլգա Միքայէլեան Ենիկոլոփեանը խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին, առաջինը իր թանկագին և անժոռանալի որդու, իսկ վերջինները իրենց եղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ԽՈՒԴԱԴԵԱՆԻ

մահուան մասին, որ տեղի ունեցաւ փետրուարի 21-ին, գիշերը։ Ամբիծքը փետրուարի 26-ին և 27-ին, երեկոյեան 7 ժամին, իր բնակարանում, Գրիբոյեդովսկայա, № 14։ Ցուղարկաւորութիւնը կիրակի, փետրուարի 28-ին, դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին. թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։
215 4—3

„ԼԻՐԱ"

էլէքտրօ-թատրոնում ցուցադրւող

ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԻՒՆՈՏ ՕՐԵՐԸ նկարը,

մեզնից անկախ պատճառներով շաբաթ և կիրակի օրերը չցուցադրւեց։ Նորից ցուցադրելու դէպքում առանձին յայտարարութիւն կը լինի «Հորիզոն»-ում։
582 0—137

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿ

Վերայի կամուրջին մօտ։ Երկուշաբթի, փետր. 29-ին

ԱՌԱՋԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իրկին մասնակցում են ամենալաւ դերասան-դերասանուհիներ, եւրոպական յայտնի արտիստների ղեկավարութեամբ, առաջին անգամը Թիֆլիս քաղաքում։

Կսկսուց առաջ ամբողջ խմբի հանդիսաւոր ելքը, ցիրկի դիրեկտոր Ե. Մ. Եֆիմովի գլխաւորութեամբ։

Մանրամասնութիւններ աֆիշներում։

Ներկայացման սկիզբն է ճիշտ ժ. 8½-ին երեկ.։

Հ. Դ.—Կիրակի օրը երկու ներկայացում։ Ցերեկւանը սկսւում է ժ. 2-ին։
223 2—1

ԱԲՐԱՀԱՄ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆՈՐՈՒՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ ամսի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐԻ մասի, բժշկութիւն նաև ուրիշ օրգանների մասի, թոքախտ, սրտի և ուրիշ օրգանների հիւանդութիւնը և լուսանկարները լուսաւորւած ռենտգենի և լուսանկարներով։ ԱՇԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆՏԳԵՆԻ հաճախելի օրերը 9—12-ը, մինչև օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։
38 Հեռախօս 16-17. 100—41

ԹԻՖԼԻՍԻ բուժարանիկնառ աւագ օրդինատոր բժշկուհի

ՍՈՓԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ընդունում է ԱԶԳԻՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամեն օր 1½—3 ժամը։ Ներգէնակ. փող. № 1, հեռախօս 16—67
932 50—19

ԲԺԻՇԿ

Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Վենեռական, կաւի, սիֆիլիս և նրանց հետեւանքներ։ Բուժումն «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33, հեռախօս 16.17.
38 100—41

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վարչութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն յարգոյ հասարակութեան, որ 1916 թ. փետրուարի 16-ին չկայացած երեկոյթի տոմսերի վճարը կարող են յետ ստանալ։
228 1—1 Վարչութիւն

ԿԱՊՈՅՏ ԹՌՉՈՒՆ

III

Ոչինչ, մի լար, ասում է եղբայրը իր քրոջը, ես կը բռնեմ նրան, կապոյտ թռչունը, ու դառնալով ժողովրդին, ասում է յուզած.

«Եթէ մէկը մեզանից գտնէ նրան, բարի եղէք վերադարձնել մեզ—նա մեզ շատ հարկաւոր է մեր ապագայ բաղդի համար»։

Հայ իրականութիւնը, որ այնչափ կարօտ է մի փոքր, մի կտոր բաղդի, ունի իր կապոյտ թռչունը—դա մեր համերաշխութիւնն է, որին մենք այնքան ձգտում ենք և սակայն չենք ընդգրկում...

«Մեր դատը մնծաղէս վնասւած է մինչև ցարդ, մեր մէջ կուսակցամոլութեան տարապայման զարգացումէն։ Այսօր, այն ահաւոր ճգնաժամին մէջ, զոր կանցնէ մեր ազգը, կուսակցական պայքարը ոչ միայն վնասակար, այլ մահաբեր կրնայ ըլլալ», գրում է Ա. Զօպանեանը *)։

«Բացառիկ է մեր դրութիւնը, մեռայլ, գրում է Արամայիսը «Արևում». ...բարեկամներ շատ քիչ ունինք, իսկ չարակամներ ինչքան կուզէք. ուրեմն էլ ոմքեր պէտք է պատրաստեն մեր ապագան, մինչէ ներքին մաղձոտ վէճերն ու յարձակումները...**)

Ա. Զօպանեանի և Արամայիսի գրածները կարծես մեր կապոյտ թռչունի գեղեցիկ երգերն են։

Փոխանակ «ով է մեղաւորը» հարցին՝ պէտք է դնել ուրիշ հարց—ինչ պէտք է անել։

Պէտք է ժողովել ցիր ու ցան եղած հայութիւնը։ Կերակրել, տալ շորեր, աշխատանք, ապահովութիւն, կեանք և ազատութիւն։

Կարող ենք այդ բոլորը մենք անել, թէ ոչ։

Կարող ենք։ Միայն կը լինէր միայն մեր բացասական կողմերը աչքի առաջ ունենալ և անտես անել մեր դրական կողմերը։

Այն ժողովուրդը, գիւղացին, որի մասի մենք թերի կարծիքներ ունէինք, մեզ ցոյց տւեց իր առաքինութիւնը։ Վերջին լուսան, վերջին կտոր հացը նա չխնայեց փախստականների համար։

Մեր վաճառականները ինքնաբերաբար այս անգամ նուիրեցին, աւելի քան երբևիցէ, բաւական խոշոր գումարներ և դեռ չեն զլանայ զոհելու։

Ինտելիգենտներից զտնւեցին անհատներ, որ զոհեցին ամեն բան դրօշի համար։ Բայց գլխաւորը մեր կամաւորական շարժումն է։ Տասնեակ հազարներով ամեն կողմերից վազեցին, եկան երիտասարդներ, հասակաւոր և անգամ ծերեր հայրենիքի սուրբ գաղափարին ծառայելու համար։ Նրանք չխնայեցին իրենց կեանքը, ստացան քաջերի համբաւ և հայ անունից հաներեցին հին բիծը ու արատը, իբր թէ մենք երկչոտ ենք ու վախկոտ։

Այժմ երբ մեր դրութիւնը կրիտիկական է, միայն ազգի թշնամիները կարող են նոր վէճեր, նոր կռիւ, նոր պայքար սկսել. միայն փարիսեցիները և ստոր մարդիկ լոկ խստակցութեամբ, բանակռւով պէտք է զրաղւին ու բաւականանան։

Մեր արիւնլայ ժողովուրդը իրաւունք ունի ամեն մէկից պահանջել գործ։ Այդ գործը կը լինի բեղմնաւոր և մեծ, եթէ մենք գործենք միասին, ձեռք ձեռքի տուած, կողք կողքի կանգնած, համերաշխաբար։ Անաչառ պատմութիւնը ցոյց կը տայ, ով ազգի բարեկամն էր և ով թշնամին։ Հաշիւները թողնենք ապագային։ Նախ գործ։

Եւ որչափ էլ դառն լինի հայ իրականութիւնը, որչափ սուրբ լինի կեղծաւորների և փարիսեցիների թիւը, որչափ որ խոչընդոտները լեռների, սարերի նման կուտակւեն մեր առաջ և աշխատեն փակել մեր շիտակ ճանապարհը, երթանք անվախ, երթանք առաջ ազգի հետ, ազգի համար, նրա բեռը, լուծը թեթևացնելու նպատակով և նրա ապագան բարելաւելու համար։

*) «Հորիզոն» № 21.
**) «Արև» № 28.

Համերաշխութիւնը միշտ մեզ պակասել է,—դա պատմական իրականութիւն է, բայց ոչ ոք մեզանից իրաւունք չունի հանգստանալու, ծալած ձեռքերով նստելու։

Համերաշխութիւնը միշտ մեր փափագը պիտի լինի, մեր իսկական, անկեղծ ցանկութիւնը, մեր ձգտումը։

Նա մեր այն կապոյտ թռչունն է, որին կարօտ ենք, որին տեսել ենք մեր ցնորքներում, մեր երազներում, և երգել ենք մեր երգերի մէջ։

Հեքիաթների աշխարհից թող գայ նա, որ մեզ սփոփէ, մխիթարէ, չէ որ նա մեր ազգի բաղդն է...

Իսկ մի ազգի բաղդ կարժէ ամեն մի զոհ, անգամ մեր հայկական եսին...

Հոգս չէ, թէ մեր երկար տարիների անդուլ աշխատանքը ապարդիւն է, հոգս չէ, թէ կապոյտ թռչունը մեր անընդունակ ձեռներում մեռնում է և կամ փոխում է իր գոյնը և դառնում սև, մուր, առանց լուսնի և աստղերի գիշերւայ նման... մի ագռաւ նորից որոնենք, փնտրենք հաւատով և սիրով։

Գուցէ վերջ ի վերջոյ կապոյտ թռչունը մեր ձեռքում լինի և մեր չարքաշ ազգի տունը շինւի և այն՝ ինչ որ թւում էր առասպել, անկարելիութիւն, մի հեքիաթում մի ցնորք, դառնայ իրականութիւն և ստանայ մարմին և ոսկր, այդ մեր համերաշխութիւնը...

Եւ այժմ, երբ ազգը հեծեծում է բիւր աղէտներից և լալիս է, թող ամեն մէկս մեզանից ասի նրան.

Ոչինչ... մի լար, ես կը բռնեմ նրան, այդ կապոյտ թռչունը, որը կը տայ քեզ այն բաղդը, որին դու արժանի ես վաղուց...

Եւ խօսք տանք այսուհետև իրար, որ եթէ մէկը մեզանից գտնէ նրան, վերադարձնենք ազգին, նա շատ հարկաւոր է ազգի ապագայ բաղդի համար...

Դր. Զաղիկեան

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ

Մինչև ցարդ Հայաստանի ողբերգութիւնը շահած էր ողբացող բարեկամներ և ոչ աւելին։ Երկար չէր կրնար տևել լոկ բարոյական համակրանքի շրջանը, և շարժեցաւ Անգլիան, իր եւեւէն քաշելով Ամերիկան և փոքրիկն Զուիցերիան, և ահա այսօր Ֆրանսան է, որ իր լաւագոյն զաւակներու շունչով կուգայ հայութեան վրայ ներշնչած իր աւանդական հոմայքը անգամ մը ևս նուիրագործելու։ Ան կը շարժի վստահ և անկեղծ առանց ձեռնարկներու։ Ան խոր կը զգայ և կը զգացնէ նոյնքան խոր։

Ֆրանսական վեհոգի նաւատորմի կողմէ 5000-ի մօտ դիւցազն կիլիկեցիներու փրկութենէն յետոյ, շատ բան մը չէ որ պիտի սպասէինք Ֆրանսայէն, որ ան միայն իր դրամով ևս օգնութեան հասնելու հայերուն։ Եւ սակայն Ֆրանսա զգաց որ պէտք էր ինք ևս բան մը ընել և ահա Պարիզէն հասաւ կոչը։ Գաղթական հայ վերապրողներուն օգնելու համար կարճ կոչ մը՝ է այս մեկին և ժուժկալ ոճով մը գրուած բայց և զգայուն. կոչի բովանդակութենէն աւելի կարժէ զայն ստորագրողներու անունները յիշել. այդ անունները քաղցր յիշատակ մը ունին ամեն հայու սրտին մէջ և ծանօթ մեծամասնագէտ։ Կը տեսնենք Անաթոլ Ֆրանսը, Վիքտոր Գէրարը, Ֆերտինան Գիւիսոն, ժ. Գլէմանսօ, Կիստաւ Էրէ, ծերակուտական Էսթուրնէլ տը Գոնստան, երեսփոխաններ՝ Մարսէլ Դաշէն, Ա. Կալլի, Ֆէրտինան Հէրօլտ, Ֆրանքլին Պայօն, ժան Լէրոլ, ժէօրժ Լէյկէ, ժան Լոնկէ, ժագ Բիու, Մարսէլ Մոդէ, ֆրանսական գոլէճի պր Ֆէսէօր Ա. Միյիէ, Պարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ Ասրիէն Միթուար, տիկին Մէնար Տօրիան և այլք։ Կոչը կը յիշատակէ Թիւրքերու դժնէ հալածանքը և հայերու տառապանքը և անոնց օգնելու անհրաժեշտութիւնները։ Ստորագրողները կը խոստանան իրենց ջանքը թիւրքիայի մէջ դեռ մնացող հայերուն ևս օգնելու։ Ակ[illegible] հարցի արծարծումէն ի վեր Պարիզի մէջ գոյութիւն ունեցած է ֆրանկօհայ կոմիտէ, և վերոգրեալ կոչը կարելի է անոր մէկ լրացուցիչ հատւածը համարել, որովհետև ստորագրողներու մէջ կան ոմանք որ կոմիտէի անդամ են և աշխատակիցները Պարիզի «Pro Armenia» պարբերաթերթին, ինչպէս Անաթոլ Ֆրանս, ժ. Գլէմանսօ, Վիկտոր Գէրար և այլն...

Այսօր ամենէն աւելի անհրաժեշտը էր «Pro Armenia» հրատարակութիւնը, բայց դժբաղդաբար պատերազմի սկսիլը անոր դադարումը եղաւ։ Երբէք ցանկալի չէր այս, բայց պէտք է արդարացնել նեցուկ ոյժերու հայկական կուռվ կանգնելուն համար։ Այսօր Ֆրանսայի մէջ կը պակսին գործող հայ մարմիններ և անհատներ կը գործեն ըստ կամս և արդիւնքը խնդրական կը դառնայ հետևաբար։

Ցուսալի է որ վեհանձն կոչը իր արձագանգը կը գտնէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ու Պարիզէն յետոյ գաւառներն ալ ձայն կուտան։

Արդէն այս կոչէն առաջ նման առաջարկ մը ալ երևցաւ Մարսէյլի մէջ։ Էքսի Լիսէի պրոֆէսէօր և գրականութեան տոքթէօր (docteur ès-letters) տիար Կաստոն Վալրան, Մարսէյլի միակ վաճառականական մեծ օրաթերթին, «Les Sémaphore de Marseille»-ին մէջ, այդ առաջարկը կը բերէր «Հայաստանը և հայերը» վերտառութեամբ ներհուն յօդւածի մը մէջ։ Ֆրանսական ազնուութեան խորունկ զրոյցը կրող գրութիւն մը էր այս։ Հայութեան քնաջնջումով թիւրքօ-գերմաններու ակնկալած շահը թքնելով, Կաստոն Վալրան հայերու պաշտօնապէս դաշնակիցների հովանաւորութեան տակ առնւած ըլլալը կը նկատէ և կը գնահատէ հայերու մատուցած ծառայութիւնները, Կովկասի կամաւորները, Ֆրանսական բանակի հայ կամաւորները ու վերջապէս Հայաստանի ազատութիւնը ցանկալով՝ անոր հանդէպ դաշնակիցներու պարտականութիւնը կը յիշեցնէ։ Այժմ ըսկսած են ազնիւ ձեռքերը կարկառել դէպի հայութիւնը, սրտերու փարուումէն վերջ, պէտք է ոյժ տալ և լծակ դառնալ վաղուան արշալոյսը երկնելու համար։ Երեկ արիւնոտ ազգի մը իրենց համակրանքը կը յայտնէին, այսօր կը բանան իրենց սրտերը անոր բեկորներու պաշտպանութեան համար և վաղը ապահովաբար իրենց մտքերը պիտի զօրեն, անոր վերականգնումին համար։ Մինչ պիտի մոռնան իրենց «փոքրիկ դաշնակիցը», որ գերազոյնը զոհեց։

Թ. Նիկէ

Մարսէյլ

ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

IV

Ահա ինչ է հարկաւոր ոչ միայն օտարներին, այլ նրանցից աւելի շատ՝ մեզ։

Բայց Զօպանեանը մենակ է և ես կը դժուարանայի մի ուրիշին գտնել՝ նրա մօտ կանգնեցնելու համար։ Զօպանեանը անհատական երևոյթ է, կղզիացած, ինչպէս և շատ նմանօրինակ երևոյթներ, մեր իրականութեան մէջ։ Գոհ լինել, հաճոյանալ որ անում ենք իսկապէս հարկաւորն ու պարտաւոր, կարող ենք այն ժամանակ միայն, երբ այս տեսակ աշխատանքը կը դառնայ սիստեմ, հաւաքական գործունէութեան առարկայ։ Մշակութիւնը պէտք է լայնանայ և խորանայ։ Մշակների բազմութիւնն է միայն, որ կը գեղեցկացնէ ընդհանուր գործը, կը բարձրացնէ նրա փայլը։

Անշայտ չմնաց, որ աշխատողներ կան այս բոպէին Ռուսաստանի երկու մայրաքաղաքներում։ Բայց միաժամանակ յայտնի դարձան և այնպիսի հանգամանքներ, որոնք այս գլխից մեծ կասկածներ են յարուցանում կատարւող աշխատանքի դէմ։ «Հորիզոն»-ից ես իմացայ որ Բրիւսովը ունեցել է աշխատակիցներ մեր մտաւորականներից, որոնք, սակայն, այնքան նեղսիրտ աղանդաւորներ են եղել, որ իրենց չսիրած բանաստեղծներին դուրս են շպրտել հայոց գրականութիւնից։ Եւ այդպիսով դուրս են թողել մեր Ալիշանները, Պատկանեանները, Պէշիկթաշլեանները...

Երևոյթը չափազանց տգեղ է, որպէս զի հարկ լինի երկար խօսել նրա մասին։ Նա միայն ցոյց է տալիս, թէ գնալով որքան անհանդուրժելի են դառնում հայ մտաւորականութեան ընդգրկած բարքերը։ Չհաւանած հեղինակին կարելի է քննել, դատել ամենայն խստութեամբ, բայց ուրանալ նրա գոյութիւնը, դուրս գցել նրան գրականութեան պատմութիւնից—այդ անկարելի չափազանցութիւն է նոյն իսկ մեր հայկական սանձարձակ ինքնահաւանութեան տեսակէտից։

Բայց երևոյթը, այնուամենայնիւ, նոր չէ։ Մեր գրական բարքերից ես աւելի քստմնելի փաստեր գիտեմ։ Առայժմ մի փոքրիկ օրինակ։ Ի՞նչ է դատարկը կազմողը, եթէ ոչ ուրիշի քրտինքը իր համար ոսկի դարձնող։ Բայց տեսէք, մինչև անգամ նա էլ, ինքն ըստ ինքեան կարկատանների մի արհեստաւոր, կարելի է համարում չափել-ձևել գրականութիւնը համաձայն իր անձնական տրամադրութեան, իր մանր հաշիւների, իր փոքրիկ եսի պահանջների։

Մոսկւայի աշխատողները կարող են, այո, ասել, թէ իրենք մենակ չեն։ Բայց դրանից ինչ մխիթարութիւն հայ կեանքի և գրականութեան համար։

Ահա թէ ինչու էի ասում այս յօդւածի սկզբում, թէ Բրիւսովի դատախստութիւնը մեզանում դրել էր հայ մտաւորականութեան միշտ ցաւալի, միշտ տխուր հարցը...

Լեո

ՔԻՐՄԱՆՇԱՀԸ ԳՐԱՒԻԱԾ

Թեհրան, 12 փետրուարի

Մի քանի օր էր, լուր էր տարածւած Քիրմանշահի ուղղութեամբ Բիդսորխի մօտ եղած կռիւների մասին։

Ուժեղ ճակատամարտից յետոյ, ռուսական զօրքերը յաղթական մուտք են գործում նախ Բիդսորխ, ապա և Սահնէ ու փախստի մատնում պարսկական ոյժերի հետ միասին նաև Թրքական զօրքերին, որոնց թիւը, այդ շրջանում, պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն 3,000 հոգի է եղել։ Ռուսական զօրքերի ձեռքն է ընկել 3 դաշտային և մի լեռնային թնդանօթ, գնդացիրներ և այլ ռազմամթերք, թրքական զօրքի վրաններ և այլ պատերազմական մթերքներ։

Մի քանի ամիս էր, որ բնական լաւ դիրք ունեցող Բիդսորխ—Սահնէն ամրացւում էր, մօտ երկու ամիս էր, որ ոյժերի կենտրոնացում էր կատարւում, և Բաշանից, Սպահանից, Մելայիրից, Բրուջէրդից ու այլ վայրերից «ռազմագիտական նահանջ» էր տեղի ունենում դէպի այդ շրջանը ռուսական զրոհի առաջն առնելու նպատակով։ Երևում է, որ այդքան նախապատրաստութիւններից յետոյ, ռուսական զրոհը շատ աւելի ուժեղ է եղել և ի դերև է հանել ֆերմանօ-թիւրք ծրագիրները։

Բիդսորխի գրաւումը էական նշանակութիւն ունի նաև այն տեսակէտից, որ նա էր կազմում Քիրմանշահի պաշտպանութեան ուժեղ դիրքը և նրա անկումից յետոյ ազատ ճանապարհ էր բացւում դէպի Քիրմանշահ։

Ցիրաւի Բիդսորխի անկումից միայն երկու օր յետոյ՝ երեկ առաւօտեան ռուսական զօրքերը մտնում են Քիրմանշահ։ Այս կռիւ մանրամասնութիւններն էլ դեռ պակասում են։

Թրքօ-գերմանական տարբերն այստեղ մխիթարւում են այն յուսով, որ Թրքական զիմադրութիւնը ուժեղ կերպով տեղի կունենայ եթէ ոչ Քարանդում, որը նոյնպէս բնական ամրութիւններ ունեցող ռազմական կարևոր մի կէտ է, այլ դէպ սահմանագլխում։ Այդ ենթադրութիւնը հիմնւում է այն լուրի վրայ, որ Թրքական ոյժերը Քիրմանշահում այնքան էլ ուժեղ դի-

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 27 փետրուարի

ՑԻԶԸՏԸԿԵԼԻ ՎՃՌԿԵԱՆՆԵՐ

Պետական Դումայի վերջին հայտագումարը, կարելի է ասել, մի բացառիկ բնոյթ ստացաւ Եղան մի շարք ժամէնտներ, որ անակնկալ էին Ռուսաստանի շատ ու շատ քաղաքացիների համար և որոնց հարկ է արձանագրել խնամքով, որովհետև իրենց արտակարգ բնաւորութեամբ Նրանք գրեթէ մի ամբողջ պատմական դրւագի հանգամանք են առնում։

Նախ հենց Թագաւոր Կայսեր այցը Տաւրիկեան Պալատին— որի առթիւ մի քանի խօսքով արտայայտւել էինք—կազմում է այսպէս ասած ներկայ նստաշրջանի մեխը, մի ճշմարիտ great event, որ սպասւում էր դեռ 1905-ին Պետական Դումայի կողմից, սպասւում էր իբրև մի դէպք, որ պիտի դար—որպէս արամաբանական եզրակացութիւն Հոկտեմբերեան Մանիֆեստի—ամրապնդելու կապը կառավարութեան և ժողովրդական ներկայացուցչութեան միջև։

Տաս տարի յետոյ այդ նշանաւոր դէպքը գալիս է ազդարարելու ի լուր Ռուսաստանի և աշխարհի, որ վերին շրջաններում միանգամ ընդմիշտ հաշտւել են «ժողովրդական ներկայացուցչութեան» հետ, որ այդ վերջինը կազմում է արդէն ռուս պետական իրաւակարգի անբաժան ու անձեռնմխելի մի մասը և որ մենք բաւական արդէն հեռու ենք այն օրերից, երբ ռէակցիայի իշխանաւոր իդէոլոգները բարձրաձայն յայտարարում էին, թէ «փառք Աստուծոյ, Ռուսաստանը չունի տակաւին պարլամենտ»...

Մեր ժողովրդական ներկայացուցչութիւնն, անշուշտ, դեռ սար ու ձոր հեռու է ֆրանսերէն բառի թարգմանած պատկերից, բայց ու ձոր հեռու է ֆրանսերէն բառի թարգմանած պատկերից, բայց նրա գոյութիւնը—թէկուզ և ներկայ ստւերոտ վիճակում—մի գործօն է, ուժերի, գանգատների, բողոքների մի ակկումուլեատոր (ուժակուտակ), որ վաղ թէ ուշ պիտի գործադրւի, կերպարանափոխւի։

Թագաւոր Կայսրը չբաւականացաւ միմիայն այցով։ Նա դիմեց ճառով Դումայի անդամներին և արտասանեց ի միջի այլոց այս խօսքերը. «Բախտաւոր եմ, որ գտնւում եմ ձեր մէջ և իմ հաւատարիմ ժողովրդի մէջ, որի ներկայացուցիչներն էք դուք հանդիսանում այստեղ»...

Նոյնպէս առաջին անգամն էր Դումայի և ամբողջ Ռուսաստանի կեանքում, որ Վեհապետը այդպիսի խօսք էր արտասանում։ Ռուս ժողովրդի ներկայացուցիչներ հռչակւում են Դումայի մարդիկ և ոչ, յամենայն դէպս, Գօրեմիկինները...

Ահա մի այլ ազդարարութիւն, որ կարծէք, եկաւ գիտակցաբար ներդաշնակելու Թագաւոր Կայսեր խօսքերի հետ։ Խօսողը դարձեալ Կայսերական գերդաստանի մի անդամ է, ինքը Կովկասեան Փոխարքայ Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայևիչը։ Նա էլ ուղղեց մի հեռագիր Պետական Դումային—ի պատասխան վերջինիս շնորհաւորական հեռագրի—և ասաց ի միջի այլոց այս խօսքերը. «Ցըրդում եմ Պետական Դումային, ռուս ժողովրդի մտքերի ու զգացմունքների այդ բարգմանին (выразительницѣ мыслей и чувствъ русскаго народа) և այլն։

Ամեն ոք, ի հարկէ, ուշադրութեամբ արձանագրեց մեր երկրի հզօրների այդ մի շարք ժեստերն ու արտայայտութիւնները, որոնք յատկանշական են ոչ միայն պատերազմի ստեղծած ճգնաժամային կացութեան, այլև իրենց խօսողների հոգեբանութեան համար։

Իրողութիւնների նոյն հազւագիւտ կատէգորիայի մէջ պէտք է դասել և այն ուշագրաւ անակնկալը, որին մենք հանդիպատես ենք նոյն իսկ Տաւրիկեան Պալատի ներսում... աջակողմեան ու կից շարքերում։ Մի զարմանահրաշ մետամօրֆոզի է ենթարկւել այդ աղմկարար աջակողմի ամենացայտուն իդէոլոգը, որ տաս տարի շարունակ իր արտառոց թռիչքներով ապշանքի ու ցասման ճիչեր էր պոկում Կայսրութեան բոլոր անկիւններում։ Պատերազմը դարձել է իրօք «հայրենական» և Վլադիմիր Պուրիշկեւիչը մի գովելի նախանձախնդրութեամբ մրցում է Պլեխանովի հետ, երկրի ուժերը համերաշխելու և միացնելու գործում։ Աւելի ևս. Պլեխանովը, գերմանական «ընկերների» դաւաճանութեան հանդէպ, առ այժմ մոռացել է իր անհաշտ պահանջները մեր երկրի ներքին բարենորոգման համար—յիշեցէք ծանօթ մանիֆեստը—մինչ Պուրիշկեւիչ հերթական է համարում մի շարք անհրաժեշտ ռէֆորմները, իբրև անխուսափելի պայման Ռուսաստանի յաղթանակի։

Արդարև, մի նշանաւոր—յուսանք, նաև բեղմնաւոր—շրջան է ապրում Ռուսաստանը... Եւ երբ յուսոյ ալիքների կործանարար նահանջից յետոյ վերստին կը գայ մակընթացութեան փոթորկոտ ալիքը, զուցէ բազմատանջ Ռուսաստանը չի տեսնի այլ ևս—ռէակցիայի գալարումների մէջ—ոչ սև-հարիւրակեան գորշաշարժ և . . . . . .

մաղրութիւն չեն ցոյց տւել և յետ են քաշւել։

Բանն այն է, որ Ատրպատականի Սովուջբուլաղի կողմից յառաջացող ռուսական զօրքերը Սագզըզից աւելի առաջ գալով Սուլէյմանիէ էին հասել, որ Ֆիրմանշահի Թիկունքն էր կազմում։ Այսպիսի պայմաններում Թրքական զօրքին ոչինչ չէր մնում անել, եթէ ոչ շրջապատւելուց խուսափելու համար, թողնել նաև Ֆիրմանշահը։

Սուլէյմանիէից գիծն ուղղակի իջնում է Խանեզէն սահմանագլուխ, որտեղից մինչև Բաղդադ հարթ մի տարածութիւն է, զուրկ որևէ բնական դիրքից։ Այնպէս որ, եթէ ռուսական այս ոյժերը որոշած են Բաղդադ գընալ, դժւար թէ մինչև այժմ եղած դժւարութիւններից աւելին հանդիպեն։

Միջագետքի Թրքական ոյժերի հրամանատար Ֆոն-դեր-Գոլց փաշան Ֆիրման շահ արած առաջին այցելութիւնս յետոյ, վերջերս երկրորդ անգամ էլ է եկել գործերին վերահսկելու համար։

Գտնելով շատ պակասաւոր եղած պատրաստութիւնները և չիրագործած ծրագրի կարևոր կէտերը, նա պատասխանատուութեան է կոչել զերմանական զինուորական կցորդ կոմս Դանցիգին։ Վերջինս, որ գործերի ընդհանուր դիկավար է եղել, երկիւղ կրելով զինուորական դատարանի յանձնելուց, ինքնասպանութիւն է գործել։

Գարնանից անձնասպանութեան մասին կայ նաև այն լուրը, որ դա հետևանք է նրա դրամների վատնելուն։

Ֆիդորիի գրաւումից մի քանի օր առաջ Ղումից մեկնող ռուսական զօրախմբերը գրաւել են նաև Քաշանը։ Թւում է թէ զօրքերի այս շարժումը կատարւել է Սպահանում վերջերս ծայր առող շարժումների հետևանքով։

Ժամանակաւոր լուութիւնից յետոյ, Սպահանի գերմանոֆիլ տարրերը նորից սկսել էին ոյժերի տեղափոխութիւններ կատարել, գիւղերից մուջահիներ կենտրոնացնելով քաղաք, ժանդարմների վարժութիւններ կատարել, քաղաքի այժերն անյայտ ուղղութեամբ ուղարկել և այլն։

Ռուսական զօրքերի յառաջխաղացումը դէպի Քաշան և նրանց հաւանական յառաջացումը Սպահան՝ երկիւղի մէջ է դցել հակառակորդ տարրերին։ Նրանք դադարեցրել են իրենց գործունէութիւնը և մեծ մասամբ խոյս տւել։

Փախչելու բնոյթ է կրում նաև նահանգապետ Սարդար Ալֆա բախտիարու հեռացումը։ Մի քանի օր առաջ նա հիւանդութեան պատրւակով տնից դուրս չի եկել և պաշտօնատեղին չի գնացել, ապա միջնորդութիւն է յարուցել կենտրոնական կառավարութեան առաջ ժամանակաւոր արձակուրդ ըստանալու։

Եւ որովհետև այդ թոյլտւութիւնը ուշացել է, իսկ միւս կողմից ռուսական զօրքերը նախապատրաստւել են Սպահան գնալու, ուստի առանց իրաւունք ստանալու, գործերն երեսի վրայ թողնելով, նա իր ընտանիքով իր բնակարանն է գնացել։

Կառավարութիւնը ժամանակաւոր քաղաքապետ է նշանակել մինչև որ նոր նահանգապետ կուղարկւի։

Նահանգապետի այդօրինակ փախուստը ցոյց է տալիս, որ նա ջերմ մտանակցութիւն է ունեցել գերմանացիների հետ և նպաստել այնտեղի իրարաբերութիւններին։

Էլմ.

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Թաւրիզ, 20 փետրուարի

Ֆիրմանշահի շրջանում ինքնասպանութիւն է գործել գերմանացի Շուլցը, որ գերմանացիների կողմից ուղարկւած էր Պարսկաստան ագիտացիա մղելու։ կարծում են, որ նրա ինքնասպանութեան պատճառը ռուս զօրքի յաջողութիւններն են Պարսկաստանում։

Կ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ԾՏԱՐԻՑ

25 փետրուարի

Արեւմտեան ճակատ.— Գերմանացիների մի խոշոր խումբ փորձում էր անցնել Դիւնայից Շլոսկոկկենհուզենի մօտ, Ֆրիդրիխշտադի արևելեան կողմը, բայց յետ մղւեց մեր կրակով։ Նակոբշտադի հիւսիս-արևմտեան կողմը գերմանական արտիլերիան ռմբակոծում էր մեր դիրքը։ Թշնամու ծանր արտիլերիան կրակ բացեց Լեինոֆ աւանի դէմ և երկաթուղային Ցարգրադ ու Նիցգալ կայարանների շրջաններում։ Իլլուկստի մօտ մեր հետախոյզները ոչնչացրին թշնամու պահակը և գերիներ վերցրին։ Ստոլիկից դէպի հիւսիս-արևելք մեր հետախոյզները ցերեկով ներս խուժեցին թշնամու խրամատը. խրամատի մէջ եղողները մասամբ սւինահար եղան, մասամբ էլ գերի վերցւեցին։ Իկւայի վերին հոսանքի շրջանում մեր կրակով ցրիւ տւինք թշնամու մի մեծ խումբ, որը փորձում էր մօտենալ մեր խրամատներին։ Գայիցիայում Յեբրովի շրջանում, Տարնոպոլի հիւսիս-արևմտեան կողմը, գիշերը արտիլերիայի փոթորկային կրակի պաշտպանութեան տակ, թշնամին յարձակման դիմեց, բայց յետ մղւեց հրացանային կրակով և ձեռնառումբերով. ընդ սմին մենք այստեղ ևս գերիներ վերցրինք։

Կովկասեան ճակատ.— Ծովամերձ շրջանում մեր զօրամասերը յետ մղեցին թիւրքերին դէպի Կալապատամոս գետի այն կողմը։

ՀԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՆԱԼՈԳԻԱՆ*)

II

Հայ բուրժուազիայի թուլութեան տեղական պատճառները հետևեալներն են.

1. Լինելով գաւառական և հայ, մեր բուրժուազիան չի կարող յաջողութեամբ իւրացնել ռուսական հոգեբանութիւնը։ Գերիշխանութիւնը այնքան հրապուրիչ չի կարող լինել հայ բուրժուազիայի համար։ Գերազանցիները շատ էլ ազգական չեն, չարժեն մեծ զոհաբերութեան։

2. Միևնոյն չափաւոր քաղաքացիական և ազգային խնդիրները յարուցանելու և պաշտպանելու համար, հայ բուրժուազիան պիտի լինի աւելի համարձակ, աւելի արմատական, քան ռուսականը։ Այլազգի օպոզիցիան աւելի մեծ, աւելի ծայրայեղ է համարւում զեկավար շրջաններում։ Նոյնիսկ ունեցած բարիքներով օգտւելու համար այլազգիից պահանջում են շատ և շատ չափազանցացրած համեստութիւն։ Տանու մարդի հանդարտակութեամբ չի կարող խօսել հայ բուրժուազիան։

3. Եթէ նա նոյնիսկ ռուս բուրժուազիայի չափ օպոզիցիոն լինի, դարձեալ կրկնակի պահանջներ պիտի դնի. նախ իբրև Ռուսաստանի իշխանատենչ դասի հաւատ, և յետոյ՝ իբրև հայ ազգի ներկայացուցիչ։ Այսպիսի քաղաքականութիւնը մեծ ոյժ է պահանջում։

4. Մանր ազգերը, մանաւանդ հայ ազգը, ռուսներից աւելի ծանր և աւելի լուրջ դրութեան մէջ են գտնւում։ Եւ նրանց ներկայացուցիչներից, առաջնորդներից շատ աւելի մեծ անձնազոհութիւն է պահանջւում, քան կարելի է սպասել ամեն մի ուսեալ դասակարգից և նրա մթնոլորտում մեծած ինտելիգենցիայից։

5. Հայ բուրժուազիան, իր զօրեղ և կրթւած հատւածներով ապրում է հայ ազգային իրականութեան սահմաններից դուրս, գաղութային վիճակում։ Որքան որ նա հեռու է Հայաստանից, այնքան նա միջազգային շահեր ունի և միջազգային հոգեբանութիւն է իւրացնում։ Նա չփնտրւում է հայ, ռուս, Թուրք բանւորութեան հետ և ապրում է իր հովանու տակ զարգացող, ապահովւած և օտարացող ինտելիգենցիայի հետ։ Հայ մասսան, հայ «գաւառը» (իսկական Հայաստանը) Նրանից հեռու է, կտրւած։ Թէ հայ ժողովրդի, թէ հայ բուրժուազիայի ամենամեծ դժբախտութիւններից մէկն էլ այն է, որ հայ արդիւնաբերական, հեռևաբար և կուլտուրական կենտրոնները առայժմ հայկական երկրից դուրս են գտնւում։ 19-րդ դարու հայ պատմութեան ամենաողբերգական երևոյթներն են հայ կապիտալի, արդիւնաբերական և կուլտուրական ոյժի կենտրոնացումը ոչ թէ երկրի ներսում, այլ Թիֆլիսում, Բագւում, Կ. Պոլսում։ Անմիջօրէն դրով պատասխանում էին գերմանական դիրքերը, որոնք դէպի Թշնամու գծերն առաջ էին ցցւում, նոյնպէս վտանգաւոր էին, քանի որ կարող էին ամրակոծւել երեք կողմից։

Հաւասի գործակալութիւնը բատարակեց գերմանացի գերիների մի շարք հարցաքննութիւնները, որոնց ցից երևում է, որ գերմանացիների վստահութիւնն իրենց աջողութեան մասին՝ հիմա սաստիկ թուլացել է։ Կռւի առաջին օրերում գերմանացիները չէին ծածկում յաղթութեան վստահութիւնը, իրենց աներկրայութիւնը, հիմա տրամադրութիւնը խիստ փոխւել է։ Նրանք չափազանց երկար գտնում իրենց անցնելիք ճանապարհը և առաջադրւած հարցը չափազանց դժւար։

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

ԲՈՒԼԳԱՐԻՍՏԱՆ, 24 փետր. — «Ազգի բուլը» առաջնորդող յօդւածում խօսելով բոլգար-ռուսին յարաբերութիւնների մասին՝ գրում է. «Դեռ ոչ ոչ այնքան համակրութիւն չէր ցոյց տւել մեզ։ Բոլգարներն ուզում են վերատացնել մեզ, իբր թէ անկեղծօրէն ձգտում են մեզ հետ բարի յարաբերութիւններ պահպանել, սակայն մենք այնքան էլ պարզամիտ չենք, ինչպէս ենթադրում են բոլգարները, որ [illegible] Պատերազմի սկզբից ի վեր Սոֆիայի քաղաքագէտները և թագաւորը դատեցին նեւթել մեր դէմ։ Հիմա նրանք զինակից են մեր երդւեալ թշնամի ուն գարների հետ։ Բոլգարները թակարդ են պատրաստում մեզ, սակայն մենք նախապատրաստւած ենք և ձեռք առանք նախազգուշական միջոցներ»։

ԱԹԷՆՔ, 24 փետր.—Կորֆուից բատացւած տեղեկութիւնների համաձայն սերբական գահաժառանգը Պաշիչի հետ միասին առաջիկայ շաբաթ մեկնում է Պարիզ, Լոնդոն և, հաւանաբար, Հռոմ։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 25 փետր.—Վեհեանից հաղորդում են, որ 25 գերմանական ռազմանաւեր մեկնեցին հիւսիսային ուղղութեամբ՝ նրանց ճանապարհ ցոյց տուող «ցեպպելինի» ընկերակցութեամբ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 25 փետր.— Կոմ. Բերնստորֆը պատասխան քարտուղար Լանսինգին յանձնեց մի նոր ընդարձակ յուշագիր սուզանաւերի մասին։ Յայտնելով, որ Անգլիան օգտւելով Ամերիկայի տրամադրութիւնից զինւած առևտրական նաւերին յորդորում է յարձակւել սուզանաւերի վրայ։

ՏՈԿԻՈ, 25 փետր.— Մինիստրների խորհուրդը ժամուլի ակումբի ճաշկերոյթում յայտարարեց, որ Եւրոպական պատերազմի շնորհիւ Եապոնիան դարձաւ ոչ միայն Հեռաւոր-Արևելքի, այլ և համաշխարհային մեծ պետութիւն։ Մամուլը պաշտպանում է ռուս-եապոնական դաշնակցութիւն կնքելու գաղափարը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 24 փետր.—Ֆիրմանշահի գրաւումը ուժեղ ապատրութիւն է գործել տեղական պարսիկ ցեղերի վրայ, որոնք իրենց հնազանդութիւնն են յայտնել մեր առանձին զօրամասերի հրամանատարներին։ Բանակցութիւններ են տեղի ունենում լորերի հետ, որ ռուսների ձեռքը յանձնւին գերմանական ագիտատորները, եթէ նրանք յայտնւեն Լորիստանի լեռներում։ Ֆերենդի բնակչութիւնը, որ բաղկացած է ալիլալի մահմեդական առանձին ազանդի, Թշնամից է թիւրքերին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱՐԵՄ

ՊԱՐԻԶ, 24 փետր. — Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մաս գետից դէպի արևմուտք թշնամին ցերեկւայ ընթացքում նորից փորձեց առաջանալ՝ արտիլերիական ուժեղ ռմբակոծութեան պաշտպանութեան տակ։ Բետենկուրի մօտ մեր դիրքերի վրայ ուղղւած խոշոր ոյժերի գրոհը յետ վանւեց։ Մեր արած հակայարձակումով Կորբո անտառի վրայ, ուր թափանցել էին երեկ գերմանացիները, դուրս քշեցինք թշնամուն այդ անտառի մեծ մասից։ Ներկայումս թշնամին գրաւում է միայն նրա արևելեան մասը։ Մասսի աջ ափում ռմբակոծութիւնը վերսկսւեց մեծ կատաղութեամբ Դուսմոնի շրջանում, ուր գերմանացիներն ապարդիւն կերպով փորձեցին յարձակւել բերդից դէպի արևելք մեր զօրագծերի վրայ։ Հետևակազօրքի կռւի արդիւնքն այն եղաւ, որ թշնամին դարձեալ գրաւեց Արդոնն գիրքը, որը երեկ գրաւել էինք։ Վեսվրում շարունակւում էր չափազանց եռանդուն թնդանօթամարտ։ Մասսի բարձունքներից մեր մարտկոցներն եռանդով պատասխանում էին գերմանական գիրքերը։ Վերին Էլզասարտիլերիայի կրակին։ Վերին Էլզասում ձեռնառումբերով կռիւը մեզ հնսում ձեռնառումբերով կռիւը մեզ հնսում ձեռնառումբերով կռիւը մեզ հնս

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Պոզրեխսի բլոկի բանաձևը

Պետական Դուման անցել է բիւրջէի յօդուածային քննութեանը հետևեալ բանաձևով.

«Ի նկատի ունենալով, որ կայսրութեան ներքին կեանքի քաղաքական, ֆինանսական և տնտեսական դրութիւնը առաջին նշանակութիւն ունի արտաքին քաղաքի համար, որը պահանջում է ազգաբնակութեան բոլոր ոյժերի լարումը,

որ կուռ շարունակութիւնը մինչև Քշնամու վերջնական պարտութիւնը պահանջում է Թիկունքի խնամքով կարգաւորուած և շրջահայեաց կազմակերպումը,

որ երկրի առաջին բնական հարստութիւնները, կենսամթերքների պաշարի սղութիւնը, ժողովրդի անձնուրացութիւնը և տոկունութիւնը լիուլի հաւատ են ներշնչում, որ հասարակական վստահութեան վրայ յենուած իշխանութիւն ունենալու դէպքում յաղթութիւնը կը պահանջի նուազագոյն զոհեր,

որ դրա համար հարկաւոր է հիմնովին փոխել գոյութիւն ունեցող վարչական ձևերը և ոչ միայն խօսքով, այլ և իրականութեան մէջ և դադարեցնել կամայականութեան, անպատասխանատուութեան, անխնամ տնտեսավարութեան, անհեռատեսութեան քաղաքականութիւնը և կուրածութիւնը հասարակութիւնից,

որ հասարակական վստահութեան և երկրի բոլոր ոյժերի կազմակերպման քաղաքականութեան հետ անհրաժեշտ է անցկացնել Պետական Դումայի մեծամասնութեան ցոյց տուած հաստատուն օրէնսդրական վերանորոգումները,

որ անհրաժեշտ է ընդհանուր ոյժերով առաջադիմական օրէնսդրական կարգով մշակել լայն ֆինանսական-տնտեսական ծրագիր երկրի արդիւնաբերական ոյժերը բարձրացնելու համար,

որ միայն այդ ճանապարհով հնարաւոր է լուծել երկրի առաջ կանգնած մեծագոյն խնդիրները թէ պատերազմի ընթացքում, թէ անմիջապէս նրանից յետոյ,

որ երկրի հիմնական ցանկութիւններին և ժողովրդական ներկայացուցիչների մեծամասնութեանը կառավարութեան կողմից ցոյց տուած դիմադրութիւնը ծանրագոյն պատասխանատու է դարձնում նրան և վտանգաւոր է պետութեան համար —

— Պետական Դուման անցնում է պետական բիւրջէի յօդուածային քննութեանը»։

Այս բանաձևը անցել է պրոզրեսսիւ բլոկի ձայնով, այսինքն այսպէս կոչուած առաջադիմական ազգայնականների, կենտրոնի խմբակի, զեմց-հոկտեմբերեանների, ձախակողմեան հոկտեմբերեանների, առաջադիմականների և կադետների ձայներով։

Չեռնոպահ են մնացել Պետական Դումայի երկու թևերը՝ ձախակողմը և աջակողմը։ Աշխատաւորականները և սոցիալ-դեմոկրատները, ձեռնպահ մնալով այս բանաձևի վերաբերմամբ, բէ՛ արդարացրին Պետական Դումայի ֆինանսական քննութեան առաջարկին։

Այդ տեսակէտը պատճառաբանուած է նրանով, որ «անցեալը ցոյց տուեց, որ կառավարութիւնը անկարող է բանակը ազատելու զոհերից ազատուելու, տնտեսական քայքայման առաջն առնելու, պատասխանատու պետական աշխատանքի կոչել ժողովրդի կենդանի ոյժերին, կենտրոնացնել բոլոր ջանքերը նոր կառավարութիւն ստեղծելու համար, որը պատասխանատու լինէր ընդհանուր ընտրողական սկզբունքով ընտրուած ժողովրդական ներկայացուցչութեան առաջ։ Առանց սրա երկրի բոլոր զոհերը ապարդիւն են լինելու։ Բացի դրանից, Պետական Դումայի հաստատութեանը առաջարկուած բիւջէն չի ներկայացնում լրիւ նախահաշիւը պետական ծախսերի և ժողովրդական միլիարդները ծախսում են Պետական Դումայի հսկողութիւնից անկախ։

Բագվի անկարգութիւնները

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 25 փետր.— Նիստը բացւում է ժամը 11 ին 21 րոպէին։ Նախագահում է Ռոդզեանկո։ Հրապարակւում են մտած գործերը, դրանց թւում ֆինանսների մինիստրի ժողովրդական օրինագիծը, որով ընդարձակւում է պետական բանկին տրուած իրաւունքը թղթադրամներ բաց թողնելու վերաբերմամբ։ Հերթի է դրւած Դումայի 30 անդամների յայտարարութիւնը դիմելու համար Կովկասի Փոխարքային և ներքին գործերի մինիստրին, որ բացատրութիւններ տան Բագվի քաղաքապետութեան շրջանի ընդհանուր-նահանգապետի ժամանակաւոր պաշտօնակատարի հրատարակած պարտադիր որոշումների վերաբերմամբ։

Զասարովը, Բագվից իր ստացած տեղեկութիւնների հիման վրայ, հաղորդում է, որ կիրակի օրը Բագւում անկարգութիւններ էին սկսել կենսամթերքների թանգութեան պատճառով։ Մի բազմամարդ ամբոխ, բաղկացած գլխաւորապէս կանանցից, շրջում էր փողոցները, կոտրտում խանութներն ու պահեստները և յափշտակում ապրանքները։ Ջարդերը շարունակւում էին 3 օր։ Ոստիկանութիւնը ոչինչ չէր անում և միայն չորրորդ օրն էր միջոցներ ձեռք առել անկարգութիւնները ճնշելու համար։ Ճառախօսը մատնանշում է այն հանգամանքը, թէ հիմք կայ կարծելու, որ Բագվի անկարգութիւնները առաջացած են արհեստականօրէն և գործին տեղական ոստիկանական պաշտօնեաները անխառն չեն։

Սկսբեղերը յիշեցնում է, որ ռուս հասարակութիւնը յայտարարել էր, թէ դադարեցնում է ներքին կռիւը պատերազմի ժամանակ։ Հետևանքն այն եղաւ, որ ջարդարար հոսանքների ներկայացուցիչները բարձրացրել են գլուխը։ «Տայ Աստուած, որ Բագվի ջարդը վերջինը լինի։ Բագվի նման անցքերի առաջն առնելու համար անհրաժեշտ է հասարակական լայն ինքնագործունէութիւն, որով միայն կարելի է կուռ ջարդարարական ալիքի դէմ»։

Գապաջանեանը մատնանշում է, որ Բագվի անցքերն արժանի են առանձին ուշադրութեան, որովհետև Բաքուն արդիւնաբերական մի կենտրոն է, որ նաւթով ու նրա արտադրութիւններով կերակրւում է ամբողջ Ռուսաստանը, մասնաւորապէս ռազմական գործարանները, որոնք աշխատում են երկրի պաշտպանութեան համար։

Ճառախօսութիւնները վերջացան։ Հարցումը ընդունւում է։

ՄԱՄՈՒԼ

«Армянскій Вѣстникъ»-ը (№ կանգ է առնում այն հեռանկարների վրայ, որ բացւում է Էրզրումի, Մ... շի և առհասարակ Թիւրքահայաստանի գրաւումով։

Եմբարգրականում կարդում ենք.

Շատ է հայ մտացել արդեօք, ... չնչացնել մի ամբողջ ժողովուրդ... անկարելի է, թէկուզ Վիլհելմը ինքն... վկայական տայ այդ գործողութեան համար։ Միշտ մնում է աւելի, քան ոչնչանում է։

Մի ուրիշ հարց, նոյնքան կարևոր։ դա ապագայի խնդիրն է։ Ի՞նչ կը դառնան Թիւրքական կայսրութեան մասերը։ արդեօք ինքնավարութիւններ հզօր դրացիների հովանաւորութեան տակ։ Նահանգներ արդեօք, միացած այս կամ այն պետութեանը, սրա «սահմաններ ուղղելու» կամ «ստրատեգիական պաշտպանութիւնը» ապահովելու համար։ Կամ նախօրօք գրաւուած ինչ նավար նահանգ։ Ո՞վ գիտէ։

Դեռ մոտիկ անցեալում ռուս արտաքին գործերի վարչութիւնը կողմնակից էր հայկական վիլայէթներից ստեղծել մի ինքնավար տերութիւն։ Այդ տեսակէտին էին դաշնակիցները։ Մենք չգիտենք, թէ ինչ կարծիքի են Համաձայնութեան դիւանագէտները ներկայումս։ Բայց հայերը իրաւունք ունին յուսալու, որ իրենց բախտը որոշելիս Համաձայնութեան պետութիւնները ի նկատի կառնեն նրանց կուլտուրական դերը անցեալում, նրանց տանջանքները ներկայումս և քաղաքական արդարութեան յաւիտենական սկզբունքները։

Համաձայնութեան պետութիւններից է կախւած այնպէս անել, որ հայերը ընդունեն իրենց նոր դրութիւնը ոչ թէ բուռ սառնասրտութեամբ, այլ ցնծութեամբ։

Նոյն համարում Обнинскій ստորագրութեամբ մի յօդուած է տպւած, որի մէջ ռուս գրողը մեզ անյայտ տեղեկութիւնների վրայ հիմնւելով, ասում է, որ Կովկասեան Հայաստանում օտար ցեղերի մէջ ցան ու ցիր են հայոց հողերը և որ հայ ժողովրդին դիպէք է ձեռք բերել ուժեղ տերերիտորիալ հիմք։ Եւ դա կը լինի Թիւրքական Հայաստանը։

Այնտեղ, հայրենի երկրում, վերադարձնելով աւերւած տաճարները, տարածելով Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ ձեռք բերած կուլտուրական նուաճումները, հայերը կը վերածուին ինքնուրոյն կեանքի համար, որը ոչ մի դէպքում չի կարող խանգարել։

Հարցը միայն այն ձևի մէջն է, որ կը ստանայ վիլիկորուսական կենտրոնի վերաբերմունքը դէպի ծայրագաւառները պատերազմից յետոյ։

Մենք շատ մեծ յոյսեր չպիտի դնենք խաղաղարար վեհաժողովի եզրակացութիւնների վրայ։ Ամենաշատ մեր վարիչ մարմնի վերածնունդի վրայ (ընդգծ. մերն է. Եմբ.)։ Եթէ լայնօրէն ըմբռնելով ազգային շահերը, հասարակական ոյժերը համերաշխ աշխատանքով իրենց կը մոտեցնեն և կ'իրագործեն նիւթական

նշանակութիւն, երբ իր նիւթական նուիրատուութիւնները ուղղի աւելի ժողովրդի իրական ցաւերի և տագնապների դէմ, երբ իր բարեգործութիւնը կերպականից անցկացնի տնտեսականի և աշխատի ամրապնդել բարձրաւանդակի հայութեան հիմքերը։ Սակայն հայ բուրժուազիան այն ժամանակ կը դառնայ մի օրգանական հատուած և դառնայ հասարակական կեանքում, ոյժ հայ հասարակական կեանքում, երբ նա տնտեսապէս կը կարողանայ հայ իրականութեան, հոգեկան հողի տերերիտորիայի հետ իրեն այդ երկրի զասակարգ։ Դա կը լինի այն ժամանակ, երբ հայկական գաւառների տնտեսական արթնացման և օտար կապիտալների ճնշման շնորհիւ Բագվի, Թիֆլիսի և այլ գաղութային կենտրոնների հայ զրամագլուխները, զէթ նրանց մի խոշոր մասը, բանկերում շահաբեր գումարները կը հոսեն դէպի Ղարաբաղ, դէպի Արաքսի հովիտը, դէպի Շիրակ և այլուր։ Կամ դա կը լինի այն ժամանակ, երբ հայ գաւառական մանր կապիտալները, աճելով, էլ չեն հեռանայ մեր հայրենիքից և յարմարութիւն կունենան տեղն ու տեղը գործադրելու։ Այս գործի մէջ է լինելու հայ բուրժուազիայի ամենամեծ, ուղղակի պատմական դերը։

Կիրակնանոյ արդեօք, այս փոքրաթիւ հոդուածը, կունենանք արդեօք մենք հայերս ուրիշ փոքր ազգերի նման մեր արդիւնաբերական, մեր կուլտուրական կենտրոնը մեր երկրի մէջ։ Այստեղ կարող են տարբեր կարծիքներ արտայայտուել։ Ես լաւատես եմ։ Կարծում եմ, որ ամեն մի երկիր վերջ ի վերջոյ այս կամ այն ձևով պիտի երևան հանի իր հարստութիւնները և տեղն ու տեղը պիտի մշակի այդ հում նիւթերը, ստանալով դրսից միայն այն, ինչ որ չունի եւ չի կարող ունենալ։ Այս է պահանջում, իմ կարծիքով, տնտեսական զարգացման առողջ ընթացքը։ Բաղաքական, վարչական, հաղորդակցական հանգամանքները վերջ ի վերջոյ պիտի յարմարեն այս հիմնական տենդենցին։

Այդ դրութիւնը ստեղծելով, հայ բուրժուազիայի շինարար դերը, նրա ոյժը և հետևաբար ազդեցութիւնը ազգային գործերի վրայ կաճի։ Սակայն դարձեալ չի կարելի առանց քաղաքական-տեխնիկական ոյժի, առանց ուսանողութիւնների ձեռք բերել եւրոպական բուրժուազիայի հասարակական ազդեցութիւնը։ Արդէն շատ բան արուել է առանց հայ բուրժուազիայի մասնակցութեան, կամ զեկավարութեան։ Շատ զաղափարներ տարածւել են առանց նրա անունը և գործը յիշատակելու, առանց նրա դրօշակը պարզելու։ Բաւական ուշ է։

Բացի դրանից, ազգային գրականութիւնը, չունենալով իր աչքի առաջ ազնուականութիւն, կամ զօրեղ կղերութիւն, իր ամբողջ քննադատութիւնը ուղղել է հայ ունևոր դասի դէմ, յայտարարելով նրան կեղեքիչ և ազազգային։ Այդ ճանապարհով էլ բուրժուազիան բաւականաչափ վարկաբեկւել է և զրկւել ժողովրդականութիւնից։

6. Մեր դարը թէև բուրժուազիայի առնական աշխատանքի դար է, բայց արդէն նրա առնական պայքարի դարը չէ։ Անցել է։ Մեր դրութիւնն է այնքան ծանր է եղել, ծանր է, և դեռ այնքան ծանր է լինելու, որ նրա արտայայտիչը, մեր բողոքիչը չի կարող լինել բուրժուական մթնոլորտ ծնունդ։ Բնականաբար, մեր ժողովրդի ներկայացուցչութիւնը կը մնայ աւելի արմատական տարրերի ձեռքում, եթէ միայն մէկ, ընդհանուր ներկայացուցչութիւն կարող է լինել մեր պայմանների մէջ։ Եւ դա կը տեւի մինչև այն ժամանակ, երբ դրութիւնը կը թեթևանայ, և պահանջների համեմատութիւնը և նորմալ զանգաղութիւնը ընդունելի կը լինի չափաւոր տարրերի համար։ Իսկ այն ժամանակ, ոմ գիտէ, գուցէ կը ստեղծուի այնպիսի դրութիւն, որ պ. Անանունն էլ չի ցանկանայ տեսնել հայ բուրժուազիային ազգային գործերի գլխին կանգնած։ Ինչպէս ցանկանում է այսօր։

7. Միայն մեզնում չէ այդպէս։ Միւս ժանր ազգութիւնների մէջ մենք տեսնում ենք նոյնպէս աւելի կամ պակաս զօրեղ ձախակողմ։ Վրացական ազգային իրականութիւնը թէև զգալապէս տարբերւում է մերից, բայց այնտեղ էլ իշխում է ձախակողմեան հոսանքը։ Զարմանալի է, որ վրացական իրականութեան վերաբերմամբ պ. Անանունը անբնական և ֆանտաստիկ է համարում ձայրայեղ ձախակողմի գերիշխանութիւնը, թէկուզ և այդ հոսանքը սիրելի լինի իրեն Անանունին։ Մինչ Վրաստանի ազգային և սոցիալ-տնտեսական կեանքը հասել է այն աստիճանին (եթէ գտանենք ճարտարագիտական մեթոդով), որ այդ նեղոգիայի սխալ մեթոդով, որ այդ տարրը հրապարակ գար, իրրև զեկավար։ Բայց մենք ոչ մի արհեստական դրութիւն չենք տեսնում ոչ վրացական, ոչ էլ մեր իրականութեան մէջ։ Ոչ մի կերպ չի կարելի համեմատութեան դնել Եւրոպան Ռուսաստանի հետ և շատ խնդիրներում Ռուսաստանը Անդրկովկասեան և առհասարակ մեր և հարստահարւած ժողովուրդների հետ։ Որոշ չափով բացառութիւն է կազմում միայն Լեհաստանը, թէև այնտեղ էլ ձախակողմեան հոսանքների ընդհանուր գումարը բաւական պատկառելի ոյժ է ներկայացնում։ Լեհաստանում բուրժուազիան երկրի ներսումն է, կապած է օրգանապէս լեհ ժողովրդի հետ։ Նա կուլտուրապէս շատ բարձր է և, որ ամենագլխաւորն է, նա, կալուածատէր դասի հետ միասին, ունի մեծամեծ աւանդութիւններ։ Ազգային ազատագրութեան դրօշակը սրանց է ժառանգութիւն մնացել։ Երբ այդ ազգային, քաղաքացիական ազատագրական շարժումը սկսել էր։ Չէ՞ կային դեռ ոչ մէկը այժմեան ձախակողմեաններից։ Տնտեսական-կուլտուրական զարգացումն էլ գնացել է աւելի եւրոպական, քան ռուսական տնտեսով և գաղափարների նորմալ յաջորդականութեամբ։

8. Վերջապէս, միշտ պէտք է յիշել, որ կործանւում են գլխաւորապէս այն խմբակցութիւնները, որոնց սոցիալ-քաղաքական ծրագիրը կեանքի կոչմից դատապարտւում է և անուղղելիօրէն ժխտւում։ Բայց այստեղ են այն կուսակցութիւնները, որոնք զուտ ինտելիգենտական բնաւորութիւն ունին։ Իսկ ժողովրդական համախմբումները կարող են թուլանալ, ուժեղանալ, բայց չեն քայքայւի և ոչնչանալ, քանի նրանց առաջ կան դեռ չիրականացած հեռանկարներ։ Զգէտք է ուրանալ և հոգեբանական զործօնը։ Մը հոսանքը թափանցել է աշխատաւոր մասսայի շարքերը, վարկ ու վստահութիւն է ձեռք բերել, նա էլ մնում է այն մասսայի առաջնորդը, երբ, ի հարկէ, նրա ազգումները չեն հակասում մասսայի հիմնական շահերին։ Ինչ էլ պատահի կեանքի մէջ, մասսան կարող է շեղել, ուղղել, կարող է դատապարտել այս կամ այն անձանց, բայց միանգամ ձեռք բերած դրօշակը նա հեշտութեամբ չի փոխի։

Ովքեր գործել են մասսայի մէջ, գիտեն, թէ ինչի մասին է խօսքը։

Վերցրէք վրաց աշխատաւորութիւնը։ Ում հետ որ սկզբից կապւել է, ում վստահում է, ումից զոհաբերութիւն և հաւատարմութիւն է տեսել, նրա հետ էլ մնում է մինչև այսօր։ Մթթէ կարելի է պնդել, որ վրաց իրականութեան մէջ միւս ժողովրդական հոսանքները, իրենց ձգտումներով կընդդրութիւն խնդրել Օգոստոսեան Փոխարքայից։ Գատերները են ընտրած քաղաքագլուխ Բիչ, իրաւասուներ՝ Կեռազև, Աստաղուան և Գալբատեան։ Քաղաքում, առաջիկայ դէպ, գեռնախնձորի մեծ կարիք է զգացւում։

◆ Քաղաքների Միութիւնը Ակբանդրապոլի իր հիւանդանոցների համար ուղարկեց 10 գթութեան քոյրեր։

◆ Եռգոնական շերամաբոյծների ընկերութեան Թարա Ֆիրման մի քանի պարտեա եռգոնական շերամի սերմ է ուղարկել Կովկասի շերամաբոյծների գործածութեան համար։

ԿԵՍՆԵՔԸ ԲԱԴԻՈՒՄ

Վարչական կարգադրութիւններ.— Ժամանակաւոր գեներալ նահանգապետը հետևեալ յայտարարութիւնն է արել Բագու քաղաքի և Բագվի քաղաքապետութեան բնակիչներին.

«Կեանքի թանգութիւնը և կենսամթերքների բարձր գները դժգոհութիւն առաջ բերին Բագվի բնակչութեան որոշ մասի մէջ, որը արտայայտւեց բիրտ ձևով—բռնութեամբ։ Շատերը, դեռ երեկ ունևոր մարդիկ, աղքատ դարձան, որովհետև կեանքի գնով ձեռք բերած նրանց ստացածքը գողացան ու ոչնչացրին։

Բռնացողների և կողոպտիչների մէջ կանայք էլ կային, և, որ ամենից զարմանալին է, մեր հայրենիքի պանծալի պաշտպանների կանայք, որոնց այժմ ըստ ամենայնի ապահովել է կառավարութիւնը։

Ի՞նչ շահ ունեցան բռնացողները առևտրականներին կողոպտելուց։

Մթթէ այնպիսի վայրագութիւնը, որին ականատես եղանք մենք սոյն փետրուարի 14-ին, 15-ին և 16 ին, կարող է կենսամթերքների գները պակասացնելուն ազդել։

Ոչ, պահեստի հին մթերքների սակաւացումը, վերը յիշած պատճառների շնորհիւ, նոյնպէս և նոր մթերքների ներմուծման դժուարութիւնը՝ պատերազմի պատճառով, բնականօրէն առաջ է բերելու որոշ մթերքների խիստ կարիքը և բարձր գին։

Այսպէս, ուրեմն, բռնացողները ոչ թէ գործը շտկեցին, այլ միայն փչացրին հասարակական իշխանութեան ինքնավարութեան գեղեցիկ ձեռնարկները, որոնք անպայման յաջողութիւն կունենային, որովհետև Բագւում կենսամթերքներն աւելի էժան էին, քան Ռուսիայի և Կովկասի միւս խոշոր կենտրոններում։

Մեծ է խառնակիչների բարոյական պատասխանատուութիւնը մի քանի անմեղ զոհերի և Բագվի բնակչութեան այն մասի հանդէպ, որ չմասնակցեց անկարգութիւններին ու դատափետեց նրանց, բայց որը, անտարակոյս, մեծ վնաս կը կրի, մինչև որ ամեն ինչ իր սովորական նորման կը ստանայ։

Գների չափաւորումը և շահագործողների սանձահարումը իշխանութեան և հասարակական ինքնավարութեան գործն են, ուստի և ամեն տեսակ խառնակչութիւններ, ինչպիսիք եղան Բագվի փողոցներում, այստեղտեղ կը ճնշեն ամենախիստ միջոցներով։

Ժամ. գեն. Նահանգապետ՝
Գնդապետ Մարտինով

ԿՈՎԿԱՍ

Բագվի քաղաքային դումայի զբոնփակ նիստում ընտրած են պատերակներ, որոնց յանձնարարած է ունենալ քիչ են համապատասխանում վրացական իրականութեանը։ Ոչ։ Բայց մասսան կարիք չունի փոխելու իր դրօշակը, քանի որ ինքն է դեր խաղացողը և կարող է իրեն ուզածի պէս փոփոխել դրօշակի վրայ գրած խորհրդանշանները. Եւ ուրեմն փոխել է վրաց այդ հոսանքը իր ժողովրդական ազգային ծրագիրը։ Ցիշենք թէկուզ սրանց հայեացքները 1905-6-7 թուերին և այսօր կենտրոնացման և ապակենտրոնացման մասին...Եւ այդպէս կը լինի շարունակ։

Նոյնը կարելի է ասել և հայ դեմոկրատիայի մասին։ Հայ դեմոկրատական հոսանքն էլ վրացականի պէս մասսայական է։ Նա կարող է շատ թերութիւններ ունենալ։ Նա կարող է իր գործունէութեան մէջ շատ բան փոխել (թէև նա այնպիսի սկզբունքային փոփոխութիւններ չի մտցրել, ինչպէս վրաց դեմոկրատիան)։ Հայ դեմոկրատիայի ժողովրդականութիւնը յայտնի է։ Եւ ովքեր իրենց յոյսերը կապել են հայ դեմոկրատիայի կործանման հետ, միշտ դառն հիասթափութեան են ենթարկւել։ Մի դէպք չէր, երկու չէր։ Ցաճախ սրատարոփ, սպասեցին, երազեցին և... արթնացան ձեռնունայն։

Եւ եթէ այսօր պ. Անանունը և ուրիշները հրաւիրելով բուրժուազիային կանգնել ժողովրդական գործերի գլխին, նոյն յոյսերն են տածում, ապա մենք հանգիստ սրտով կարող ենք ասել սրանց.

«Ոչ տեսանէք զնգիպատուս։

Ա. Շահխաթունեան

digitised by A.R.A.R.@

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԲԱՍ-ԹՈՒՄԱՆ.— Թէև այստեղ գաղթականներ չէին, բայց Աբաս-Թումանի հայերն ևս աշխատում են յետ չմնալ միւս գիւղերից և չեն զլանում տալ իրենց լուման, մեր հայրենակից գաղթականների օգտին։ Գործի գլուխ է կանգնած տեղիս քահանան, հայր Տօնականեանը։ Տէր-հօր ձեռնարկութեամբ ձմեռայ ընթացքում կատարուել են հանգանակութիւններ և տուել են մի շարք ներկայացումներ այդ նպատակով։ Վերջին ներկայացումն էր փետրուարի 19-ին։ Խաղացուեցին Աբէլեանի «Մարդոյ ձրագներ» և Փառնակեսի «200,000»-ը։ Բացի բուն նիւթական շահը, պէտք է ի նկատի ունենալ նաև բարոյական այն մեծ նշանակութիւնը, որ կարող են ունենալ այստեղ հայկական ներկայացումները։

— Աբաս-Թումանը բաւական կըտրուած է կենտրոնից և մանաւանդ զըրկուած իսկական հայ կեանքով ապրելու հնարաւորութիւնից. չունի իր ծաղկեալ դպրոցը։ Մեր կեանքի խոշոր երևոյթները այստեղ թոյլ արձագանք են գտնում։ Թատրոնը միակ տեղն է, ուր աբասթումանցին կարող է լսել հայ խօսքը, հոգեկան բաւականութիւն և գեղեցիկ ապրումներ ստանալ։

Գ. Այվազեան

ՈՒԶՈՒՆԼԱՐ.— Էրզրումի գրաման լուրը գիւղում խուճապ ստեղծեց մայիսի 6-ին. ցնցումը ուղղորդութիւնն անպատմելի էր, մանաւանդ գաղթականների, որոնք մի պահ մոռացած իրենց տառապանքները՝ ուրախութեան արցունքներ էին թափում։

— Փետր. 17-ին եկ.-ծխ. դպրոցի դահլիճում Վարդանանց տօնի առթիւ տեղի ունեցաւ գաղթ. աշակերտաշակերտուհիների ցերեկոյթ-հանդէս։ Դահլիճը լցուած էր տեղացի և գաղթական երկսեռ հասարակութիւնով։ Խօսեց գաղթ. դպրոցի ուսուցիչը։

— Առաջին անգամը լինելով, տեղւոյս գաղթականների համար երեք հակ շորեր եկան, որոնց մեծ կարիք կար։

Հանդիսական

ԿԱԽ-ԱԻԱՆ.— Էրզրումի գրաման առթիւ տեղիս դպրոցները 3 օրով փակուեցին, փողոցները զրօշազարդուեցին և եկեղեցիներում գոհաբանական մաղթանքներ կատարուեցին։ Հայերը աւելորդ գրգռութիւնների տեղի չտալու համար, բացառիկ ցոյցերից խուսափելով՝ բաւականացան միայն եկեղեցու փողոցի դռան ճակատին Կայսեր պատկերը կանաչ ճիւղերով զարդարելով։ Այսքան «ցոյցն» էլ շատ տեսան Թուրքերը և չքաշուեցին ատամ կրճտացնելու հայերի վրայ. «Դուք վերջը նայեցէք, այդ ուրախութիւնը ձեզ չի մնայ...»—ասում էին նրանք։

— Վարդանանց տօնի առթիւ ծխ. դպրոցում տեղի ունեցաւ հանդէս և մանկական ներկայացում («Նոր ընկերուհի»)։ 15 ռուբլու չափ մուտքի փող գոյացաւ, որը պիտի յատկացուի մանկական գրադարանին։ Այդ նպատակով ծննդեան «Աւետիս»-ից էլ 15 ռ. գոյացած էր։

— Վերջերս ուսուցիչների նախաձեռնութեամբ այստեղ կազմուած է «Կրթասիրաց» անունով մի միութիւն, նպատակ ունենալով աւանիս հայ գաղութի մէջ տարածել ընթերցասիրութիւն (բանալով գրադարան-ընթերցարան) և օժանդակել ծխ. դպրոցին։ Անդամների թիւը 40-ի է հասնում, որոնց մեծ մասը աղջիկներ են։ Գովելի է վերջիններիս եռանդը. հետաքրքրութեամբ կարդում են հայ գրքեր։ Արդէն բերել տուած են հայերէն կարևոր օրաթերթեր ու պարբերականներ. պիտի բերեն նոյնպէս ռուսերէն մի երկու ժուռնալներ։ Միութիւնը իր վերջին նիստում որոշեց վերածուել Կ. Հ. Բարեգործականի մի ճիւղի, որպէսզի աւելի լայն իրաւունքներ ու հնարաւորութիւններ ունենայ գործելու և օգտակար դառնալու։ Արդէն այս մասին գրած է Բարեգործականի կենտրոնական խորհրդին, որը, անշուշտ, չի ուշանալ իր համաձայնութիւնը յայտնելու։

Թոչնիկ

ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔ

Վրացի բանաստեղծ Գրիշաշիլին սկսել է հաւաքել Սայաթ-Նովայի վրացերէն գրած բանաստեղծութիւնները և մտադիր է առանձին ժողովածու հրատարակել։

— Փոքի քաղաքի իրաւասուների և հասարակական գործիչների նախաձեռնութեամբ բացուելու է մի նոր բանկ։

— Թիֆլիսում հիմնուեց վրաց նկարիչների ընկերութիւն։

— Սաչխերէթից 5 վերստ հեռաւորութեան վրայ գտնուել է բարձուխային հանք, որը յետ չի մնայ Դոնեան հանքերից։

— Դուրիայի 100,000 ազգաբնակչութիւնը ունի իր համար 50 կօօպերատիւ ընկերութիւններ։

— Վրաց Նոր-Ակումբի ընդհանուր ժողովում վճռուել է հիմնել անդամների համար «Փոխադարձ օգնութեան դրամարկղ»։

ԱՐԻԵՍՏ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹ.

ՄՈՒՆԷ ՍՈՒԼԼԻԻ ՄԱՀԸ

Գարիզում փետրուարի 18-ին, երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանուեց Comedie Française-ի աշխարհահռչակ դերասան Մունէ Սիւլլին։ Նա հանդիսանում էր հին դեկլամատորական դպրոցի ներկայացուցիչ և խաղում էր գլխաւորապէս կլասսիկ ռոլերաւորի դերեր։ Նրա գլուխ-գործոց դերը համարւում էր «Էդիպ արքան»։ Մունէ Սիւլլին մեռաւ 75 տարեկան հասակում։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բազէլից „L'Humanité"-ին հեռագրում են. Գերմանական սոցիալ-դեմոկրատական „Chemnitzer Volkstimme" լրագիրը փետրուար 22 (Ն. տ.) թուակիր համարում, խօսելով Էրզրումի անկման մասին, արդարացնում է հայերի վերաբերմամբ Թիւրքերի գործադրած խստութիւնները։ Գերմանական թերթը, մատնանշելով այն հանգամանքը, որ հայերն օգնում են ռուսներին, յայտարարում է, որ «այն բոլոր սանտիմենտալ գանգատները, թէ Թիւրքերը զազանաբար են վարուում հայերի հետ, չեն արդարանում»։ Մինչև անգամ բուրժուական դեմոկրատները Գերմանիայում,— աւելացնում է „L' Humanité"-ի թղթակիցը,—գայրացած են այս ցինիզմի վրայ։

— «Daily Tel.»-ի թղթակիցը հաղորդում է, որ Թիւրքիայում գրուելիքը խիստ կրիտիկական է և զօրքերը դուրս են եկել հնազանդութիւնից։ Էրզրումի անկման լուրի տպաւորութեան տակ Գոլսում լուրջ անկարգութիւններ են տեղի ունեցել։

— Գետրոգրադից հաղորդում են, որ գերի աւստրիացիների տսելով, Էրզրումի անկման հետեւանքով Վիեննայում խոշոր անկարգութիւններ են տեղի ունեցել։

— „Рус. Сл."-ի Գարիզի թղթակիցը Վերդենի ճակատամարտի վերաբերմամբ ասում է, որ գերմանացիներն այլ ևս չեն համարձակւում կենտրոնացած յարձակում գործել, որը չափազանց թանդ նստեց նրանց, և գործում են առանձին հարուածներով, որպէս զի դէթ մի աննշան տարածութեան վրայ պատեն ֆրանսիական գիծը, և յետոյ կամաց - կամաց ընդարձակեն այդ պատուած տեղը աւելի նւազ թւով զոհեր տալով։ Թղթակիցը շեշտում է, որ գերմանացիների զրոնը ցանցառնում է և ուժասպառ լինում։ Ֆրանսիական հարուածները, որ սկզբում շատ մահառգուած էր, այժմ հանգստացել է։ Մինիստրները պարլամենտին յայտնում են ամեն բան։

— Ռուս լրագրողների պատմելով Լոնդոնում անգլիական լրագրողների ուած բանկէտում Նաբոկովն ասել է. Ռուսաստանում տեղի ունեցող անցքերից, որոնք գրաւում են անգլիական հասարակութեան ուշադրութիւնը, նշանաւոր տեղ բռնում Գետական Դումայի բացումը։ Դումայի խնդիրը ամենափափուկ խնդիրն է Ռուսաստանում։ Նկարագրելով այնուհետև փոխադարձ հասկացողութեան դժուարութիւնը երկու երկիրների միջև, որոնց մէկը կառավարում է օրէնքով, իսկ միւսը հայեցողութեամբ, Նաբոկովն ասել է, որ ռէակցիոն գաղափարները Ռուսաստանում պատուաստել են գլխաւորապէս հասարակութեան բարձր շրջաններում և այդ շրջանները ունեն դուրս եկել իրարից, երբ կեանքը պահանջում է մարդունքի և ազատութեան դէմ եղուց մեծ, ծանր աշխատանք՝ նիւթական պակասութիւնների ժամանակ, դած շարժման պարագլուխները։ Կամ երբ մարդուն քայքայում են Վերջիններս միշտ խոնարհել են հազարաւոր վշտեր, մտածմունքներ, Հոհենցոլլերների առջև և ասել, թարիք և կամ երբ նա հիւանդ է վամենն բան, ինչ որ անգլիականակիչ կամ ծանր հիւանդութիւններով, ինչպէս օրինակ սիֆիլիս, տրիպեր, թոքախտ, մշտական փորկապութիւն և այլն, որոնք ի վերջոյ դարձնում են նեւրասթենիկ։

Նեւրասթենիայի և ջղայնութեան նշանները. 1. առաւօտ տեղից վեր կենալիս զգում էք յոգնածութիւն, աչքերի մթագնութիւն, ընդհանուր մարմնային թուլութիւն, գռռնում էք ջղային, բարկացկոտ, ձեր յիշողութիւնը թուլանում է, տանջւում էք անքնութիւնից, սկսում էք միայնակութիւն, զգում էք երբեմն ողնաշարի և մէջքի ցաւ, գլխի պտոյտ, ձեր մտաւոր և ֆիզիքական ոյժը և առողջութիւնը կամաց-կամաց քայքայւում են, արագ շարժումների ժամանակ սիրտը անկանոն է բաբախում, ախորժակ չունէք և այլն և այլն։

Մարդիկ յաճախ ուշադրութիւն չեն դարձնում այդ երևոյթների վրայ, բայց յետոյ արդէն ուշ է լինում... Սկզբից և եթ պէտք է բժշկուել, ամրացնել մարմինը, պէտք է ուղեկից դակասած ֆոսֆորը լրացնել առանց դրի ուղեղը և ջղերը չեն գործում.

Ֆոսֆորը աւելացնում է մարդու մէջ աշխատանքի էներգիա, եռանդ, երիտասարդութիւն։

Բարդի աշխատանքից և փորձերից յետոյ հաջողուել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ Ֆոսֆոր. այդ դեղը կոչւում էր Ստիմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տուել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Գարիզի յայտնի բժիշկ Գլէզի հանձարեղ դեղով՝ Ստիմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Ստիմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Մեծարգոյ պարոն.

Մի ամսի չափ ուղեկցելով արտասահման՝ իմ հիւանդներին թողնում եմ լի յոյսով, որ նրանց ջղայնութիւնն ամբողջովին կը բժշկուի Ստիմուլոլով։

Եղատերինոսլաւ, կին-բժիշկ Դեմբոլսկայա։

Մեծարգոյ պարոն.

Ձեր ուղարկած մի տուփ Ստիմուլոլը գործածեց մի ջղային հիւանդ, որ ունէր ատամոցսի մաղասային թունաւոր անջուր ջղայնութիւն, գերբարթրուն և սրտի անկախ բարուն։

Իսկական Ստիմուլոլը պատրաստւում է բանկիայում (Գարիզում), ամեն մի արկղ ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut «D-r Calvet Paris». Մի տուփը բաւական է որ զգաք նրա հրաշալի գործողութիւնը։ Դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը և առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Գաւէրները, փողը և նամակները ուղարկել մէջմէջ **Институтъ Д-ра Кальве, Тифлисъ, Эриванская площ., Пушкинская 3, отд. I верхній этажъ д.Кредитнаго О-ва** (Խնդրեմ հասցէն գրել լաւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց լիովին, ճանապարհածախս չի վճարում։

885 0—9

Ուզունլար, 19 փետրու.

«Հորիզոն»-ի № 36-ում Ուզունլարից մի թղթակցութիւն է զետեղուած, ուր թղթակիցը կասենում է սաւեր ձգել իմ բարի անուան և 35-ամեայ ուսուցչական գործունէութեանս վրայ։

Գր. Իրազեկի ասելով, ես դասական պիտոյքներ եմ գնում Թիֆլիսում մեծ քանակութեամբ և ապա օգուտը, փոխանակ աշակերտութեան՝ իմ գրպանին եմ յատկացնում, որպէս թէ 100 տետրակը 5 ռ. գնել, ուրեմն հատը 5 կոպ., իսկ վաճառել եմ 7 կոպէկով։ Թիֆլիսում ապրող ընտանիքիս ահագին տեխնիկական նեղութիւններ ունայարմարութիւններ պատճառելով, ուղարկել եմ տալիս նաև գրիչներ և դասագրքեր, օր. 140 հատ գրիչը գնում եմ 65 կ., ուրեմն մէկը $^{13}/_{28}$ կոպ. և վաճառում մէկը $^{1}/_{2}$ կոպէկով։ Եւ այս բոլորը նրա համար, որ ուսումնական գործը չտուժի։ Հիմա թող ընթերցողը դատի, թէ որքան եմ մտածում իմ գրպանի մասին։

Բուն շարժառիթը յիշեալ թղթակցութեան, սակայն, հետեւեալն է. գիւղում կան խնութպաններ։ Ես ինքս, որպէս ընդունուած է, գաւառներում ընդհանրապէս և շատ քաղաքների դպրոցներում մանաւորապէս արժանի գնով աշակերտներին վաճառելով չափազանց ինաստում եմ գիւղական այդ խանութպաններին, նրանց շահագործութիւնների և կեղեքումների առաջն առնելով...

Այսչափը բաւ է իմասանոց, ասում է լատինական առածը...

Ուզունլարի հայոց եկեղ. ծխական դպրոցի աւագ-ուսուցիչ՝

Աղասի Հովուեան

Խմբագիր՝

Ս. ՕՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

«ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԲԻՒՐՕ»-Ի ԿՈՂՄԻՑ

ՓՆՏՐԻՈՒՄ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՈՐԲԵՐԸ

1. **Վան** Զանկիլի Թաղից Ցարուքիւն Մարտիրոսեան (Գարոնիկանց), 13 տարու, էջմիածնի որբերի հետ փոխադրուած։ Փնտրողն է՝ Մարինա Գարոնիկեանց։ Յայտնել Ամատունովկայա, № 34։

2. **Թիւար** Սուրբ Գիւղից Սիրուն Ցարուքիւնեան, 15 տարու, ժամանակին էջմիածնում որբ տուած։ Փնտրողը՝ Արտաշէս Յովակիմեան։ Յայտնել՝ Գամառնիկ Վարանցով, Ա. Ս. Ցարուքիւնով—Արտ. Յովակիմեանին։

3. **Վան** Վահան Մկրտչեան, 12 տարու, օգոստոս ամսին Աբամեան հիւանդանոցումն է եղել, յետոյ, իբր թէ, երբ առողջացել է, մի կին գնացել է և նրան դուրս բերել։ Փնտրողն է՝ Վարդան Մկրտչեան։ Յայտնել Օրբելիանակի, № 28։

4. **Վան** Աւանց գիւղից Փանոս 10, և նրա քոյրը, Սիրուն Օհաննէսեան 12 տարու, էջմիածնի որբերի հետ փոխադրուած։ Փնտրողը՝ Գրիգոր Դիլբարեանը։

Սարգիս Ցարուքիւնեան 11, և նրա քոյրը, Վարդուհի 6 տարու, էջմիածնի որբերի հետ փոխադրուած։ Փնտրողը՝ Ցարուքիւն Մարտիրոսեան։ Այս վերջին երկու յայտարարութեան (4 և 5) համար յայտնել՝ Թիֆլիս, Գուշկինսկի պասաժ, № 25, «Տեղեկատու Բիւրօ»։

225 1—1

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՐ ՅՈՅՍ, ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ

— ՆՈՐ ՈՑԺ —

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐ

Ջղայնութիւնը, ջղային թուլութիւնը և սեռական թուլութիւնը առաջանում են միայն գլխի և մէջքի անկանոն և թոյլ գործողութիւնից։

Այդ անկանոնութիւնը կարող է միբարձր շրջաններում և այդ շրջանել մեծ քանակութեամբ ապրելուց։ Ներժանեց արևոնս մէջ նոր կեանք և իմ մարմնի բոլոր օրգաններին ուժ եռանդ և երիտասարդական ոյժ։ Կարող էք երկարացել իմ ուրախութիւնը, երբ անգամ կերպով շատ հաջաւած դեղը ընդունելուց յետոյ, պատճառաբար ծանրացաց այդ մթնոլորտ հետ որ ինձ գործեց բոլորովին նոր մարդ։ Այդ բոլորը ինձ յաջողուեց ամենանախապատ սխալմի մթնոլորտ, որը ամեն մի ապաստարան կամ կին կարող իր սենեակում անկասելի գործածել, այնպէս որ ամենամանկ մարդիկն էլ չեն կարող իմանալ, իմ ուրախութիւնը տրքան մեծ է, որ ես որոշեցի իմ բարեաւորութեան գաղանիքը հաղորդել նոյն ցաւով տառապողներին. դա գոնա. Գլէզի Ֆոսֆորն է, այսինքն **Ստիմուլոլը**, որը պէտք է թոյլ, ջղային, ընկճուած ու սեռական եռանդը կորցրած հաղորդուոր ապամարդկանց ու կանանց սրտերը լցնէ ուրախութեամբ։

Իսկ ներկայումս այդ դեղով ես բժշկում եմ, որ փառաւոր հետևանք տալիս բոլոր հանգամանքներում։

Ելինիկա Ջղային և ներքին հիւանդութիւնների՝

Դոկտ. Ժակ Լերու-Սիմոն

Իսկական Ստիմուլոլը պատրաստւում է բանկիայում (Գարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի դրոշմը. «Institut D-r Calvet Paris», մի տուփը բաւական է, որ զգաք նրա հրաշալի գործողութիւնը եւ դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը եւ տանդը եւ առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Գաւէրները, փողը և նամակները ուղարկել միմիայն **Институтъ Д-ра Кальве, Тифлисъ, Эриванская площ., Пушкинская 3, отд. I верхній этажъ д.Кредитнаго О-ва** (Խնդրեմ հասցէն գրել լաւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռուբլի փողը առաջուց լիովին, ճանապարհածախս չի վճարում։

701 0—29

Մատուում են ՎԵՐՋԻՆ օրինակները

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅ լիակատար բառարան դինը 8 ռ., կազմած 9 ռ.

ՀԱՅ-ՌՈՒՍ լիակատար բառարան, գ. 6 ռ., կազմ. 6 ռ. 70 կ.

ՍՏՈՅԳ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ դինը 50 կոպէկ.

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ դինը 50 կոպէկ.

ՌՍԵՐԷՆԻ ԻՆՔՆՈՒՍՈՅՑ Ա. տ. 25 կ., Բ. տ. 40 կ.։

Դիմել՝ А. Дагбашяну, Тифлисъ, Давидовская, 22. 222 2—2

ՁԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՅԻ

Ելիսաւետինսկայա փողոց, № 7. Բօ-Մոնդի դիմաց, Վորոնցովի արձանի մօտ։ Ընդունում են մանաւանդ բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից—երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժշկել բոլոր ցանկութեան առանց բարոմետրայի և առանձները հանել առանց ցաւի. թմրեցուցիչ դեղերի ներգործութեամբ։

Հաճախաւորմանն ունի արհեստանոց, որտեղ բնդունում են պատուէրներ ամեն տեսակի արհեստականաց համար. պատուէրները եռամարում են շուտ։ Արհեստական ատամներ սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։

24 25—5

Բաղաքից հեռանալու պատճառով վաճառում է

ՄԱՆՐԱՎԱՃԱՌԻ խանութ

ապրանքով, կահ - կարասիքով և այլ անհրաժեշտ իրերով. (Бѣлинская ул. 229 д. № 13). 2—1

ГЕМОРРОЙ

ЗАПОРЪ

КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА

ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО, ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО

Пилюли „КАТАГЕМО"

М-ДЕЛАМУРЕ.

ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ. ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА

ЛАБОРАТОРІЯ М. ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3, ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.

802 40—35

Փետրուարի 15-ից Թիֆլիսում սկսել է լոյս տեսնել

„ԳԱՂԱՓԱՐ"

Գրական, հասարակական քաղաքական - տնտեսական օրաթերթ

Բաժանորդագրումն է՝

Թիֆլիսում տարին 6 ռ. — 6 ամս. 3 ռ. 50 կ.
Ռուսաստան » 7 ռ. — » 4 ռ. 50 կ.
Արտասահմ. » 8 ռ. — » 5 ռ. —

Թիֆլիսում բաժանորդագրութիւն ընդունւում է միմիայն գրասենեակում Большая Ванкская ул. № 10.

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція ежеднев. газеты «Гахапаръ», Николаевская № 25. կամ Tiflis (Caucase-Russie) Redaction du journal arménien „Gaghapar" Rue Nicolaevskaja, 25.

3—1 29. Թերթի գոյութիւնը ապահովուած է.

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ԲԱՆԻՈՐՈՒՀԻՆԵՐ

„ԿՈՄԷՏԱ" ԸՆԿ.

Ծխախոտի գործարանի համար։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Табачн. фабрика Т-во «Комета», Авчальская пл. № 8.

219 3—2

ԱՊԾԵՑՈՒՑԻՉ ԳԻՒՏԸ

Վերադարձրեց նրան իր ոյժերը, կայտառութիւնը և ուժասարդութիւնը, երբ բժշկական զանազան սիստեմներն և ոչ մի դեղ չդնեցին։

Տարիներ շարունակ, ասում էր պրոֆ. Ժակ-Լերու-Սիմոն, կրում էի հոգեկան տանջանքներ. ես ամաչում էի ուղիղ նայել մարդկանց երեսին, թոյլ, հիւծած, կենսական ոյժերս ու սեռական եռանդը վերադարձնելու յոյս կորած, ես չէի կարողանում առողջ տղամարդուն վայել դիրք պահել հասարակութեան մէջ. ես սկսեցի ճանապարհորդել մի երկրից միւսը, խորհրդակցել յայտնի բժիշկների հետ և փորձել ամեն տեսակ բժշկական սիստեմներ, բայց վերջ ի վերջոյ զգացի, որ քայքայւում եմ հոգեպէս, ֆիզիքապէս ու բարոյապէս և սարսափում էի անձնասպանութեան կամ ժամանցի մասին մտածելով։ Բարեբախտաբար ինձ յաջողուեց գտնել Գարիզ, ուր իմ մի բարեկամը բժշկում էր Ջղայնութիւնից. նա խորհուրդ տուեց ընդունել Ֆոսֆոր, այսինքն գոնա. Գլէզի

Ստիմուլոլը. Մնալով ես չհաւատացի, բայց որովհետև նա ընդունելութիւնը, ուստի ես էլ որոշեցի փորձել։ Նա վերադարձրեց իմ նախկին կայտառութիւնը և ջղային ուժը. Ներժանեց արևոնս մէջ նոր կեանք և իմ մարմնի բոլոր օրգաններին ուժ եռանդ և երիտասարդական ոյժ։ Կարող էք երկարացել իմ ուրախութիւնը, երբ անգամ կերպով շատ հաջաւած դեղը ընդունելուց յետոյ, պատճառաբար ծանրացաց այդ մթնոլորտ հետ որ ինձ գործեց բոլորովին նոր մարդ։ Այդ բոլորը ինձ յաջողուեց ամենանախապատ սխալմի մթնոլորտ, որը ամեն մի ապաստարան կամ կին կարող իր սենեակում անկասելի գործածել, այնպէս որ ամենամանկ մարդիկն էլ չեն կարող իմանալ, իմ ուրախութիւնը տրքան մեծ է, որ ես որոշեցի իմ բարեաւորութեան գաղանիքը հաղորդել նոյն ցաւով տառապողներին. դա գոնա. Գլէզի Ֆոսֆորն է, այսինքն **Ստիմուլոլը**, որը պէտք է թոյլ, ջղային, ընկճուած ու սեռական եռանդը կորցրած հաղորդուոր ապամարդկանց ու կանանց սրտերը լցնէ ուրախութեամբ։

Իսկ ներկայումս այդ դեղով ես բժշկում եմ, որ փառաւոր հետևանք տալիս բոլոր հանգամանքներում։

Ելինիկա Ջղային և ներքին հիւանդութիւնների՝

Դոկտ. Ժակ Լերու-Սիմոն

Իսկական Ստիմուլոլը պատրաստւում է բանկիայում (Գարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի դրոշմը. «Institut D-r Calvet Paris», մի տուփը բաւական է, որ զգաք նրա հրաշալի գործողութիւնը եւ դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը եւ տանդը եւ առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Գաւէրները, փողը և նամակները ուղարկել միմիայն **Институтъ Д-ра Кальве, Тифлисъ, Эриванская площ., Пушкинская 3, отд. I верхній этажъ д.Кредитнаго О-ва** (Խնդրեմ հասցէն գրել լաւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռուբլի փողը առաջուց լիովին, ճանապարհածախս չի վճարում։

701 0—29

5 Ռուբ. Խանութներում 1) **Մայր Հայաստան,** տպուած արտասահմանում Union Praga ֆիրմ. կողմից, նկարի մեծութ. 38×50 c. 2) **Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայաստանի,** տպուած արտաս. Emil Pinkan C°. Leipzige ֆիրմայի կողմից, մեծ. 65×100 սանտիմ. 3) **Ս.Ներսէսիկ, հայ կաթուղիկոսների դեկտաւոր,** տպուած Otto Appin ֆիրմայի կողմից, մեծութ. 36×50 սանտ.։ Մայր Հայաստանի և ս. Գր. Լուսաւորչի նկարները ուղարկւում են արկղի մէջ։ Գանձերով և զրուներով դիմել՝ Тифлисъ, І. Г. Мборисиди, противъ Государств. Банка. 218 Մանաթ.—Բոլոր նկարների մեծութիւնը ցուցադրուած է առանց լուսանցքների։ 4—4

Գաւակեր 1 Ռուբ.

Հրատարակութիւն «Հայաս» Ը.Կ.

Дозв. воен. ценз.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул. № 22.

digitised by A.R.A.R.@